

Usucapio според испанското и френското право

гл. ас. д-р Цветалина Петкова

Usucapio under Spanish and French Law: The article deals with the main characteristics and the legal regulation of usucaption according to the legislation of Spain and France. A comparative analysis is made between the usucaption according to the Bulgarian Law on Property and the relevant regulation of the usucaption in the above cited countries.

Key words: Usucaption, Property; Possession, Possession in Good Faith; Possession in Bad Faith.

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Придобиването по давност на правото на собственост е правен институт, познат на всички западноевропейски законодателства. Неговото възникване и съществуване са израз на една от най-важните функции на обективното право – регулативната – да уреди и „облече“ в правна форма важните и вече установените обществени отношения. Признавайки придобивната давност, законодателят предоставя правната възможност на трето лице, различно от собственика, да придобие неговото право при определени условия. Едновременно с това, законодателят предвижда неблагоприятни последици по отношение на формалния собственик. Те възникват при липсата на действия, от които може да се направи изводът, че последният упражнява своето субективно право.

Настоящото кратко изследване си поставя за цел да разгледа подходът на законодателят при уреждането на придобиването по давност в испанското и френско-право, съпоставяйки я с българската уредба.

ИЗЛОЖЕНИЕ

2. Чл. 430 от Испанския граждански кодекс (ИГК)¹⁶⁵ определя, че владението е естествено (Posesión natural) и гражданско (Posesión civil). Естественото владение е държане на вещь или упражняване на право от едно лице, докато гражданското владение е същото държане на вещь или упражняване на право, заедно с намерението да се свои, да се държат вещта или правото като собствени. Според текста на цитираната правна норма, намерението за своеене е допълнителната характеристика, която прави едно владение гражданско. На пръв поглед, естественото владение е лишено от animus, но последният е винаги елемент от владението, в противен случа би било налице държане. Всъщност разликата между двата вида владение се състои в това, че при естественото владение animus possiendi не преминава отвъд състоянието на владение. Напротив, при наличието на гражданско владение, владелецът приема себе си като собственик на вещьта или титуляр на правото, а намерението надхвърля владението и е насочено към придобиване на собствеността¹⁶⁶.

Владението може да се упражнява лично или чрез друго лице (чл. 431 ИГК).

Друго деление на владението е на добросъвестно и недобросъвестство (чл. 433 ИГК). Добросъвестния владелец (poseedor de buena fe) е този, който не знае, че съществува дефект, опорочаващ придобивното основание. В противен случай, владелецът е недобросъвестен (poseedor de mala fe). Налице е презумпция за добросъвестност (чл. 434 ИГК). Обект на владение могат да бъдат само вещи и права, които са предмет на придобиване (чл. 436 ИГК).

Налице е изрична разпоредба относно владението, което може да послужи като придобивно основание - само владението, придобито и упражнено в качеството на собственик (чл. 447 ИГК). По отношение на такъв владелец се предвижда законова

¹⁶⁵ Código Civil de España.

¹⁶⁶ HERNÁNDEZ GIL, A. La posesión. Madrid, 1980. стр. 109; вж и Marisela Párraga de Esparza. Antecedentes y estructura del concepto de posesión en el derecho moderno. Maracaiba, 1987, стр. 61.

презумпция, че упражнява владение на законно основание (чл. 448 ИГК). Интересно е изискването на чл. 449 ИГК, според което владението на недвижим имот трябва да включва и владение по отношение на мебелите и предметите в имота, в противен случай трябва да се докаже, че те следва да се изключат. Изрично е указано също, че владението не може да бъде придобито по насилствен начин. Интересен е текста на чл. 442 ИГК, според който наследникът не понася последиците от неправомерно владение на своя наследодател, ако не е доказано, че наследникът е знаел за дефектите на владението; въпреки това, наследникът се приема за добросъвестен от датата на откриване на наследството.

Придобиването по давност на правото на собственост и на вещни права изисква добросъвестно владение, което е възникнало на годно придобивно основание и е продължило определен от закона срок (чл. 1, 940 ИГК). Законът изрично определя субектите и обектите на придобиване по давност. Лицата, които могат да придобиват право на собственост по друг начин, определен със закон, могат също да придобиват и по силата на давностно владение (чл. 1, 931 ИГК). Обект на давностно владение са всички вещи, които са в гражданския оборот (чл. 1, 936 ИГК).

Трите условия за придобиване по давност ще бъдат разгледани самостоятелно в следващото изложение.

Първото условие е наличието на добросъвестно владение. Както бе казано по-горе, добросъвестният владелец е този, който не знае, че съществува дефект, опорочаващ придобивното основание. Правилата относно придобивната давност доразвиват понятието за нуждите на този правен институт като указват, че добросъвестността на владелеца се състои във убеждението, че прехвърлителят е бил собственик и е могъл да отчуждава съответната вещь или право (чл. 1, 950 ИГК). Освен това, добавени са изискванията, добросъвестното владение да се упражнява в качеството на собственик (*en concepto de dueño*), публично (*pública*), спокойно (*pacífica*) и непрекъснато (*no interrumpida*). За целите на придобивната давност законът изрично указва, че актове от владелчески характер, осъществени с разрешението на собственика или търпими от него, не могат да послужат за установяване на владение (чл. 1, 942 ИГК).

Второто условие е съществуването на годно придобивно основание (*justo título*). Такова основание е достатъчното според закона да прехвърли правото на собственост или друго вещно право, предмет на придобиване по давност (чл. 1, 952 ИГК). За целите на придобивната давност, основанието трябва да е истинско и валидно. То винаги подлежи на доказване и не се презумира от закона (1, 953; 1, 954 ИГК).

Третото условие е владението да е продължило в предвидения от закона срок. Право на собственост върху движими вещи се придобива по давност след изтичането на три години непрекъснато владение. В останалите случаи движимите вещи се придобиват след шестгодишно непрекъснато владение, без да са необходими други условия (1, 995 ИГК).

Недвижимите вещи и други вещни права се придобиват по давност след десетгодишно добросъвестно владение, възникнало на годно придобивно основание, в случаите на присъствие. Когато собственикът отсъства, правото на собственост се придобива след двадесетгодишно добросъвестно владение, възникнало на годно придобивно основание (1, 957 ИГК). За целите на придобивната давност, чуждестранните поданици се приемат за отсъстващи (1, 958 ИГК).

Правото на собственост и други вещни права се придобиват по давност след тридесетгодишно непрекъснато владение, без изискване за добросъвестност, годно придобивно основание и присъствие.

За пълнота на изложението и като основа на сравнителноправния анализ, следва да се отбележат още някои правила относно пресмятането на давностния срок. Настоящият владелец може да добави към времето на своето владение, това на своя наследодател. Ако настоящият владелец е владял в предишен период от

време, приема се, че владението е продължило през цялото време, освен ако се докаже противното (чл. 1960 ИГК). Први впечатление почти пълната идентичност на чл. 1, 960 от ИГК с текста на чл. 83 ЗС¹⁶⁷. Всъщност това правило е израз на зачитане на обичайното състояние на нещата – това, което обикновено се случва (eo quod plerumque fit) – и улеснява доказването на владението чрез създаване на презумпция за неговата непрекъснатост.

3. Последната глава XXI от Френския граждански кодекс¹⁶⁸ (ФГК) е озаглавена „За владението и придобивната давност“. Според чл. 2255 ФГК, владението (possession) е държане или ползване на една вещь или право, които държим или упражняваме лично за себе си или чрез друг, който ги упражнява от наше име. Приема се, че едно лице винаги владее за себе си и в качеството на собственик, ако не се докаже, че е започнал да владее за друго (чл. 2256 ФГК). Изрично е указано също, че който е започнал да владее за друго, продължава да владее на същото основание, освен ако се докаже противното (чл. 2257 ФГК).

Придобивната давност (prescription acquisitive) също е дефинирана в чл. 2259 ФГК.

Определени са условията за теченето на придобивната давност.

Първото изискване е упражняването на владение. То трябва да е непрекъснато (non interrompue), спокойно (paisible), публично (publique), недвусмислено (non équivoque) и в качеството на собственик (et à titre de propriétaire). Законодателят изброява определени състояния, които не могат да обосноват владение или придобивна давност: когато вещта или правото са предадени доброволно (les actes de pure faculté) или като проява на обикновена толерантност (de simple tolerance), а също и когато вещта е завладяна чрез насилие (чл. 2262, 2263 ФГК). Френското право също въвежда презумпцията, че ако сегашният владеец докаже владение в предходен момент, предполага се, че е владял и в промеждутъка (чл. 2264 ФГК). Ако едно лице е придобило вещь или право от трето лице по силата на общо или частно правоприменство или по възмезден начин, то може да присъедини към своето владение, това на своя праводател (чл. 2265 ФГК).

Второто изискване е относно субектите, които могат да придобиват по давност. Който владее за друго, никога не може да придобива по давност, независимо от времетраенето на владението. (Ceux qui possèdent pour autrui ne prescrivent jamais par quelque laps de temps que ce soit.) Не могат да придобиват по давност и наемателят, държателят, ползвателят и всички останали, които държат вещта или правото за собственика (чл. 2266 ФГК). Нещо повече, това правило се отнася и за техните наследници (чл. 2267 ФГК). Въпреки това, цитираните лица биха могли да придобият по давност, ако променят своето основание и се противопоставят на правото на собственика (чл. 2268 ФГК). Във връзка с промяната на основанието, съществува специалното правило на чл. 2270 ФГК. То гласи, че едно лице не може да придобива по давност в разрез със своето правно основание в смисъл, че не може самостоятелно да промени първопричината и вида на своето владение. Придобивната давност се прекъсва, когато владеецът е лишен от владението повече от една година, независимо дали от собственика на вещта (правото) или от трето лице.

Третото изискване визира обектът на придобивната давност. Не може да се придобиват вещь или право, които не са в гражданския оборот (чл. 2260, 2261 ФГК).

Четвъртото изискване е изтичането на определен срок. Правото на собственост върху недвижим имот се придобива след изтичането на тридесет години. Въпреки това, който владее добросъвестно (de bonne foi) и на правно основание (par juste titre), придобива собствеността след десет години (чл. 2272 ФГК). За да не допуска

¹⁶⁷ Който докаже, че е владял в различни времена, предполага се, че е владял и в промеждутъка, ако не се докаже противното.

¹⁶⁸ Code Civil.

колебание относно дефиниране и прилагане на понятието „правно основание“, френският законодател изрично определя, че липсата на форма (на правната сделка) не може да послужи като основание за теченето на десетгодишна придобивна давност (чл. 2273 ФГК). Това означава, че в тези случаи владелецът винаги би придобил правото на собственост след изтичането на по-дългата, тридесетгодишна придобивна давност.

Добросъвестността винаги се предполага, а този, който се позовава на недобросъвестност (*mauvaise foi*), трябва да я докаже (чл. 2274 ФГК). Достатъчно е, че добросъвестността е съществувала към момента на придобиването (чл. 2275 ФГК).

Правилата на ФГК относно владението и придобивната давност позволяват да се направи заключението, че уредбата на *usucapio* е подробна и едновременно с това съобразена и насочена към отговора на важни практически въпроси, които възникват не само в териториалния обхват на действие на ФГК, а и по принцип във всички законодателства, които уреждат института на придобивната давност. За илюстрация на казаното може да послужи правилото, че държателят не може самостоятелно да промени вида на своето владение (чл. 2270 ФГК); че е необходимо да го противопостави на собственика (чл. 2268 ФГК); че и наследниците на държателя не могат да придобиват по давност държаната вещь или упражняваното право (чл. 2266, 2267 ФГК); особено че липсата на форма не може да послужи като основание за теченето на по-кратката придобивна давност и следователно не представлява „правно основание“ по смисъла на чл. 2272 ФГК (чл. 2273 ФГК). Тези постановки са в сила и по отношение на придобивната давност по българското право и са утвърдени от съдебната практика и доктрината, но в ЗС липсва изричната им правна уредба. *De lege ferenda* би било полезно включването на изрично правило, че нищожната правна форма не може да бъде отнесена към хипотезата на чл. 70 ЗС, който предвижда възникване на добросъвестно владение при наличието на годно правно основание и незнание за опорочаване на правната форма.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

3. Придобиването по давност на правото на собственост е институт, утвърден от разгледаните по-горе в изложението законодателства. Всяка държава въвежда специфични изисквания относно материалноправните условия за реализирането на сложния фактически състав на този оригинален способ.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Hernsandez Gil, A. La posesión. Madrid, 1980.

[2] Marisela Párraga de Esparza. Antecedentes y estructura del concepto de posesión en el derecho moderno. Maracaiba, 1987.

За контакти:

Гл. ас. д-р Цветалина Петкова, Департамент “Право”, Нов български университет, тел. : 02-8110 432, e-mail: cpetkova@nbu. bg.

Докладът е рецензиран.